

Otázka: Náklady, výnosy, hospodářský výsledek

Předmět: Ekonomie

Přidal(a): Helena Božková

Náklady:

- je to peněžní vyjádření spotřeby prostředků, služeb a práce vynaložených na vytvářené statky a poskytované služby
- peněžní ocenění spotřeby
- zahrnují cenu spotřebovaného materiálu, odpisy DM, mzdy a ostatní sociální náklady, cenu spotřebovaných služeb
- v účetní praxi se do nákladů zahrnují i různé platby finanční povahy – některé daně, pokuty, penále, manka a škody
- u plátce DPH není tato daň placená dodavatelům za materiál, služby, zboží DM součástí jejich ocenění a nepřechází do nákladů

Členění nákladů

Z HLEDISKA ČLENĚNÍ NÁKLADŮ

- podle nákladových druhů – v jaké podobě byly vynaloženy
- podle účelu – tj. činností a výkonů – na co byly vynaloženy

- podle organizačních složek podniku – kde a kým byly vynaloženy
- podle závislosti na objemu výkonů – jak se mění při změně objemu výkonů

ČLENĚNÍ NÁKLADŮ PODLE DRUHŮ

- při členění nákladů podle druhů se zajímáme o to, co podnik spotřeboval – zda jde například o spotřebu materiálu, energie, opravy, cestovné, mzdy, SP, ZP, odpisy, úroky, pokuty a penále, manka a škody, ...
- **externí náklady** – ukazují, co bylo vynaloženo na výrobu na vstupu do systému
- **interní náklady** – vznikají uvnitř podniku – odpisy, mzdy
- **náklady prvotní** – jsou zachycovány v okamžiku svého vzniku poprvé
- **druhotné náklady** – při spotřebě výkonů jiného střediska
 - *členění:*
 - spotřebované nákupy
 - služby (opravy, cestovné)
 - osobní náklady
 - odpisy a rezervy
 - ostatní a rezervy
 - ostatní provozní náklady
 - finanční náklady
 - mimořádné náklady, škody
 - *náklady (rozdělení)*
 - provozní (výroba, prodej, doprava, ubytování)
 - finanční činnosti (obchody s CP, získávání úvěru)
 - náklady mimořádné

ČLENĚNÍ NÁKLADŮ PODLE ZÁVISLOSTI NA OBJEMU VÝKONU

- *variabilní*
- *fixní*
- **Členění se používá pro:**
 - zjištění jak změny v objemu výroby ovlivní celkové náklady podniku
 - zhodnocení návratnosti vložených prostředků
- **Návratnost**

- variabilních nákladů je zajištěna realizací výkonů podniku
- naproti tomu fixní náklady jsou spojeny se zhotovováním určitého objemu výroby
- **členění - fixní, stálé, nepružné**
 - při změně objemu výkonů se nemění - jsou nezávislé na růstu objemu výroby
 - při růstu objemu výkonů snižuje, při poklesu objemů výkonů se jejich velikost naopak zvyšuje
 - jsou vyvolány zdržováním určité kapacity a řízením podniku
 - **mění se skokem** - vztahují se pouze k určitému intervalu objemu výroby, při jeho překročení se mění skokem, například při rozšíření výrobní kapacity
 - **relativní úspora fixních nákladů** - úspory fixních nákladů dosáhneme rozložením celkových fixních nákladů na větší objem produkce
- **proměnlivé - variabilní**
 - mění se při změně objemu výkonů
 - při růstu objemu výkonů se jejich celková velikost zvyšuje
 - při poklesu objemu výkonů se jejich celková velikost snižuje
- ROZLIŠUJEME
 - **Proporcionální**
 - CN se mění přímo úměrně se změnou objemu výroby
 - průměrné N na jednotku produkce jsou konstantní
 - zvýší-li např. podnik prodej zboží o 10% a prodavači jsou odměňováni podílovou mzdou, zvýší se jejich mzda rovněž o 10%. Jejich podíl připadající na korunu tržeb se nemění.
 - **Progresivní**
 - celkové N rostou rychleji než objem výroby
 - průměrné N na jednotku rostou
 - př. práce přes čas
 - **Degresivní**
 - celkové náklady rostou pomaleji než objem výroby
 - průměrné N klesají
 - např. při zvýšeném objemu výroby lze lépe využít výrobní činitele

ČLENĚNÍ N PODLE FÁZE KOLOBĚHU HOSPODÁŘSKÝCH PROSTŘEDKŮ

- význam pro řízení podniku

- podnik realizuje řadu činností, od výroby až po prodej finálních výrobků, z výnosů si utváří podmínky pro činnost
- **N na pořízení**
 - vznikají ve fázi pořizování vstupních činitelů – zásob, DM
- **N na výrobu**
 - vznikají ve fázi výroby a představují n na vyrobené výrobky
 - např.: mzdy výrobních dělníků, spotřeba energie, materiál
 - stanovují se předem v rozpočtech a kalkulacích
- **N na realizaci**
 - vznikají při prodeji finálních výrobků
 - skladování, obaly, mzdy

ÚČETNÍ ČLENĚNÍ NÁKLADŮ

- **provozní N**
 - běžné N, vztahují se k pravidelně se opakujícím činnostem
 - např.: nájem, materiál, odpis, energie
- **finanční N**
 - vznikají v souvislosti s finančními operacemi
 - úroky, úvěry
- **mimořádné N**
 - vyskytují se nahodile
 - manka, opravy

ÚČELOVÉ ČLENĚNÍ NÁKLADŮ

- vyjadřuje vztahy N k příčině vznik, kterou je finální výrobek
- **kalkulační**
 - většina N příčině souvisí se zhotovením a realizací výkonů
- **nekalkulační**
 - některé N mají mimořádný, náhodný vznik a proto je nelze přiřazovat k výrobkům

ČLENĚNÍ N PODLE ÚČELU – zp. přiřazené N k výrobkům

- rozlišujeme N přímé a nepřímé
- **přímé - jednicové**
 - lze přímo přidat na výrobek
 - např.: spotřební základní materiál
- **nepřímé - režijní**
 - nelze přímo přiřadit na výrobek
 - např.: odpisy strojů, spotřeba energie, plat vedoucích...
- účelové členění N se používá v rozpočtech a předběžné kalkulaci
- v rozpočtech se plánují N na celý objem výkonů uskutečňovaných v rámci jednotlivých činností během určitého období
- v předběžné kalkulaci se plánují N na jednotku příslušných druhů výkonů

VZTAH MEZI ROZPOČTEM A PŘEDBĚŽNOU KALKULACÍ

- **Předběžná kalkulace**
 - u jednotlivých N se nejdříve stanoví N na jednotku výkonu
 - jejich vynásobením množstvím plánovaných výkonů se vypočítá celková výše N na plánovaný objem výkonů - vypracuje se rozpočet jednotlivých N
- **Rozpočet**
 - u režijních N se nejdříve stanoví celková výše N, které se mají vynaložit během období na zajištění určitého objemu výkonů - vypracuje se rozpočet režijních N
 - rozvržením pomocí zvolené rozvrhové základny se vypočítá výše N na jednici - předběžná kalkulace v položkách režijních N
 - kontrola skutečné výše N během určitého období se uskutečňuje na základě evidence účetnictví a výsledné kalkulace

NÁKLADY V ZÁVISLOSTI NA ZMĚNĚ

- změny N mohou nastat v důsledku zlepšování technických, technologických, organizačních a jiných změn, nebo v důsledku změny objemu výroby
- **rozdílové N**
 - představují výši N před a po určité změně
 - jsou informace o provedené změně a slouží k hodnocení jejich efektivity a hospodárnosti
 - změna by měla přispívat k dosažení větší efektivity a hospodárnosti výroby

- **relevantní N**
 - N, kterých se změn týká
- **nerelevantní N**
 - změna se jich netýká
- každý výrobek vyvolává vznik určitých N
- **přírůstkové N**
 - dodatečné N nad jejich původní výši, vyvolané zvýšením produkce v rámci časového intervalu
 - rozdíl celkového N ze změny v objemu produkce
 - pouze dodatečné N nad původní výší CN
 - předmětem kontroly a zkoumá se, zda příslušný přírůstek je vynaložen hospodárně
 - při vzniku musí být vyčíslena dodatečná spotřeba materiálu, kapacitou musí být zabezpečen odbyt zvýšeného objemu
- **hraniční N**
 - přírůstkové N další jednotky vyráběné produkce

ROZLIŠENÍ N V EKONOMICKÉ TEORII

- **explicitní N**
- peněžně vyjádřené N placené někomu, kdo není vlastníkem firmy – dodavatelům, zaměstnancům, manažerům
- evidují se v účetnictví
- **implicitní N**
- N na zdroje, které firma vlastní sama a používá v podnikání
- firma sama sobě nemusí platit
- př. budovy, které firma vlastní – neplatí nájem, ale přijde o zisk z nájmu
- neevidují se v účetnictví, ale firma s nimi musí počítat

NÁKLADOVÉ MODELY

- představují zjednodušené zobrazení reálného nákladového procesu
- slouží k získání informací potřebných k řízení nákladových procesů
- východiskem je členění N na fixní a variabilní
- předpokládá se, že variabilní N jsou lineární, fixní N jsou konstantní

- podstatou je určení rovnice přímky $y = F + v * x$
- y - celkový náklad

F - fixní složka celkových nákladů

v - variabilní náklady na jednotku

x - objem výroby

ZPŮSOBY VÝPOČTU

a) využití soustavy rovnic

- rovnice vytvoříme na základě známých údajů z předchozích 2 let a vypočítáme variabilní N na jednotku a fixní N

b) metoda krajních bodů

- z většího počtu známých údajů vybereme maximální a minimální, zjistíme jejich rozdíl a tyto údaje použijeme pro určení rovnice přímky

VÝNOSY

- oceněné výkony
- cena uskutečněných výstupů
- vznikají realizací nebo předáním výrobků
- základem jsou tržby za realizované výkony externím odběratelům
- plátce DPH prodávají výkony včetně DG, ta není součástí výnosů
- VÝPOČET: množství výkonů (vytvořených, prodaných) * jejich cena

ČLENĚNÍ VÝNOSŮ PODLE VÝKONŮ - ÚČELOVÉ HLEDISKO

- **externí - prvotní**
 - prodej výkonů externím odběratelům
- **interní - druhotné - vnitropodnikové**
 - výkony poskytované jiným organizačním útvarům v podniku
 - tyto výnosy jsou druhotným nákladem útvarů, které uvedené výkony spotřebovaly

ČLENĚNÍ VÝNOSŮ Z HLEDISKA ÚČETNICTVÍ

- provozní - běžné výnosy
- finanční - úroky, výnosy z CP
- mimořádné - peníze navíc

ČLENĚNÍ VÝNOSŮ Z HLEDISKA SMĚRU ODBYTU

- výkony určené pro výrobní spotřebu
- pro nevýrobní spotřebu
- pro vývoz

ČLENĚNÍ VÝNOSŮ PODLE DRUHŮ

- zajímá se o tom, jakou podobu má výnos
- obdobně jako náklady jsou i výnosy podle druhů uspořádané v plánu nákladů a výnosů a ve finančním účetnictví
- **tržby za vlastní výkony a zboží** - tržby z prodeje služeb a zboží
- **změna stavu vnitropodnikových zásob** - změna stavu polotovarů, výrobků
- **aktivace majetku vytvořeného vlastní výrobou** - aktivace materiálu a zboží, DM
- **ostatní provozní výnosy** - tržby z prodeje DM, přijaté podkuty a penále
- **finanční výnosy** - např. tržby z prodeje CP, kurzové zisky, přijaté úroky
- **mimořádné výnosy** - například náhrada škody od pojišťovny

ŘÍZENÍ VÝNOSŮ

- aby bylo dosaženo růstu zisku podniku, je žádoucí, aby se výnosy podniku zvyšovaly a náklady klesaly

SLOŽKY VÝNOSŮ

- hlavní složkou jsou tržby, které vznikají realizací výkonů
- druhou složkou jsou ostatní výnosy – jsou málo ovlivnitelné

CO OVLIVŇUJE VÝŠI TRŽEB

- objem produkce – čím více vyrobíme a prodáme, tím vyšší budou tržby
- zvýšit objem produkce je vhodné pouze máme-li zajištěný objem
- cena za jednotku produkce
 - čím vyšší bude cena, tím vyšší budou tržby
 - cenová rozhodnutí jsou velmi důležitá – cena je rozhodujícím činitelem výnosnosti, ovlivňuje výši podílu podniku na trhu
 - horní hranice ceny je dána konkurencí a koupěschopností poptávky
 - dolní hranice je dána náklady ke stanovení ceny a optimálního objemu výroby se používá CVP analýza
 - stanovení bodu zvratu – takový objem produkce, při kterém dosažené výnosy právě uradí vynaložené náklady – nevzniká zisk ani ztráta

VÝSLEDEK HOSPODAŘENÍ

- nejdůležitější ukazatel, který charakterizuje hospodaření podniku
- výsledek hospodaření
- výsledek činnosti podniku chápaný z finanční stránky
- rozdíl mezi celkovými výnosy a celkovými náklady za určité období vyjádřené v penězích
- vychází z výkazu zisku a ztrát – výsledovky
- duhy: provozní, finanční, mimořádný

HOSPODÁŘSKÝ VÝSLEDEK

- **zisk** – výnosy větší než náklady, je cílem každého podniku, je finančním zdrojem – vlastní zdroj financování, odvádí se z něho daně
- **ztráta** – výnosy menší než náklady, snižují se finanční zdroje podniku, zmenšuje se majetek, je-li ztráta dlouhodobá, dojde k ukončení činnosti podniku
- **použití zisku**
 - do rezervního fondu
 - investice
 - odměny

- osobní spotřeba
- na dividendy
- zbytek do kolonky nerozdělený zisk
- **funkce zisku**
 - kritériální – zisk je kritériem rozhodování
 - rozvojová – tvoří vlastní finanční zdroj
 - rozdělovací – mezi zaměstnance, podnik a stát
 - motivační – motiv k podnikání
- **možnosti zvyšování zisk**
 - snižování nákladů – lepší využitá zdrojů, výrobní kapacity, zlepšit produktivitu práce
 - zvyšování výnosů – volba nástroje marketingu – propagace, cena, reklama, jiné distribuční kanály, zvýšení výroby

BOD ZVRATU

- $N = V, HV = 0$
- množství výrobků, při kterém dosažené výnosy uhradí náklady
- minimální množství (kritické), abychom neměli ztrátu a výroba se vyplatila
- **analýza bodu zvratu**
 - analýza vztahu mezi náklady, objemem výroby a ziskem
- **výpočet bodu zvratu**
 - východiskem je rovnice přímky
 - předpokladem je, že náklady a výnosy jsou v lineárním vztahu k objemu výroby
 - N = celkové náklady
 - F = celkové fixní náklady
 - v = variabilní náklady na jednici
 - x = objem produkce
 - V = celkové výnosy
 - p = jednotková prodejní cena
 - x = prodané množství u rovnice výnosů

- **rovnice nákladů**

- $N = F + v \cdot x$

- **rovnice výnosů**

- $V = x \cdot p$

- bod zvratu nastává v okamžiku, kdy se výnosy rovnají nákladům ($V=N$)

- $p \cdot x = F + v \cdot x$

- $F = xp - vx$

- $F = x \cdot (p - v)$

- ...po úpravě vzoreček pro výpočet bodu zvratu

- $x = F / (p - v)$

- **příspěvek na úhradu $p - v$**

- rozdíl prodejní ceny a variabilních nákladů

- informuje o tom, jak jednotlivé výrobky přispívají na úhradu fixních nákladů a k tvorbě zisku

- čím větší je příspěvek na úhradu, tím více přispívá daný výrobek k tvorbě podnikového zisku

Bod zvratu:

- TC = celkové náklady

- TR = celkové výnosy

- $TC = TR$

EFEKTIVNOST

- hodnotí vztah mezi výstupy a vstupy vloženými do podniku

- při výpočtu velmi záleží na vymezení vstupů

- výstup je představován

- hospodářským výsledkem tedy ziskem

- výstupy / vstupy

RENTABILITA NÁKLADŮ

- pokud za vstupy považujeme náklady vynaložené na dosažení určitého hospodářského výsledku, pak je ekonomická efektivnost charakterizována rentabilitou nákladů
- zisk/náklady

RENTABILITA VLOŽENÝCH PROSTŘEDKŮ

- pokud za vstupy považujeme vložený majetek, jehož spotřebou vznikají později náklady, pak je ekonomická efektivnost charakterizována rentabilitou vložených prostředků
- zisk/vložené prostředky

RENTABILITA VÝKONŮ

- jiný způsob vyjádření ekonomické efektivnosti
- zisk / výkony

HOSPODÁRNOST

- Vyjadřuje míru racionálnosti vynakládání hospodářských prostředků a práce, měřítkem hospodárnosti jsou náklady
- Projevuje se ve dvou formách:
 - Úspornostní forma - směřuje k minimalizaci vstupů při daných výstupech
 - Účinnostní forma - z daného množství disponibilních prostředků se dosáhne co největších výsledků, směřuje k maximalizaci výstupů při daných vstupech